

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Koncentrace řízení vs. námitka započtení

Již takřka 18 let je součástí civilního (sporného) soudního řízení jeho koncentrace. Jejím účelem je přimět účastníky řízení, aby ve stanovené lhůtě tvrdili všechny skutečnosti významné z pohledu práva pro žalovaný nárok nebo pro obranu proti němu a označili důkazy k prokázání svých tvrzení, tedy aby splnili svou povinnost tvrzení a povinnost důkazní.

Skutková tvrzení a důkazní návrhy jsou takto koncentrovány do řízení v prvním stupni tzv. zásadou neúplné apelace, resp. do jeho určitého stadia. Hlavním cílem je dosáhnout zrychlení soudního řízení, protože účastníci si nemohou „schovávat“ některá tvrzení na pozdější stadium sporu a tím například přivodit opakování řízení u soudu prvního stupně. Co však koncentrace řízení znamená pro poměrně obvyklou procesní obranu žalovaného započtením jeho vlastní pohledávky za žalobcem a za jakých podmínek ji lze použít?

Právní úprava

Úprava koncentrace řízení byla několikrát s různým rozsahem modifikována, ať se jednalo o rozšíření možnosti či spíše povinnosti odvolacího soudu měnit rozhodnutí soudu prvního stupně namísto jeho zrušení, změny v souvislosti s přípravným řízením nebo zrušení soudcovské koncentrace umožňující soudu v rámci prvního stupně koncentrovat řízení, která ze zákona koncentrována nebyla. Pro tento článek jsou významná především následující ustanovení aktuálně účinné úpravy.

Pro koncentraci „uvnitř“ řízení v prvním stupni je podstatné, zda bylo provedeno (stále ne příliš obvyklé) přípravné řízení ve smyslu § 114c občanského soudního řádu. Pokud provedeno bylo, mohou účastníci podle § 118b odst. 1 občanského soudního řádu uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do jeho skočení, popřípadě do uplynutí lhůty, která jim při něm byla poskytnuta. Pokud provedeno nebylo, mohou účastníci podle téhož ustanovení uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání, popřípadě opět do uplynutí lhůty, která jim byla za tímto účelem poskytnuta.

V obou případech pak platí, že k později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout, jen jde-li o skutečnosti nebo důkazy, které:

- (i) mají zpochybnit věrohodnost provedených důkazních prostředků,
- (ii) nastaly po přípravném, resp. prvním jednání,
- (iii) účastník nemohl bez své viny včas uvést, nebo
- (iv) účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodných skutečností podle § 118a odst. 1 až 3 občanského soudního řádu upravujících poučení o povinnosti tvrzení a důkazní.

Koncentrace se dále podle § 118b odst. 3 občanského soudního řádu neuplatní v případě, že o ní účastníci nebyli náležitě poučeni.

Již zmíněná zásada neúplné apelace je upravena především v § 205 odst. 2 písm. f) občanského soudního řádu, podle nějž jeden z taxativně uvedených důvodů odvolání spočívá v tom, že dosud zjištěný skutkový stav neobstojí, neboť tu jsou další skutečnosti nebo jiné důkazy, které nebyly dosud uplatněny a které musí splnit podmínky stanovené v § 205a občanského soudního řádu. Pouze za těchto podmínek mohou nové skutečnosti nebo důkazy namítat podle § 211a občanského soudního řádu i ostatní účastníci řízení. Ke skutečnostem nebo důkazům, které tyto podmínky nespĺňují, odvolací soud v souladu s § 213 odst. 5 občanského soudního řádu nesmí přihlídnout.

Rovněž o neúplné apelaci, resp. povinnosti tvrdit všechny rozhodné skutečnosti a označit důkazy dříve, než soud ve věci vyhlásí rozhodnutí, musí být účastníci poučeni, a to podle § 119a občanského soudního řádu. Neposkytnutí tohoto poučení je podle § 205a písm. e) občanského soudního řádu jedním z důvodů přípustnosti nových skutkových tvrzení a důkazů v odvolacím řízení.

Započtení je jedním ze způsobů přivození zániku závazku jinak než splněním. Podle § 1982 odst. 1 občanského zákoníku platí, že dluží-li si strany vzájemně plnění stejného druhu, může každá z nich prohlásit vůči druhé straně, že svoji pohledávku započítává proti její pohledávce. K započtení lze přistoupit, jakmile straně vznikne právo požadovat uspokojení vlastní pohledávky a plnit svůj dluh. Podle odstavce 2 se započtením obě pohledávky ruší v rozsahu, v jakém se vzájemně kryjí. Tyto účinky nastávají (zpětně) k okamžiku, kdy se obě pohledávky staly způsobilými k započtení.

Obdobně, byť nutno říci srozumitelněji, započtení upravoval též § 580 starého občanského zákoníku, podle nějž platilo, že mají-li věřitel a dlužník vzájemné pohledávky, jejichž plnění je stejného druhu, zaniknou započtením, jestliže některý z účastníků učiní vůči druhému projev vůle směřující k započtení. Zánik nastane okamžikem, kdy se setkaly pohledávky způsobilé k započtení.

Jde o hmotněprávní úpravu, kterou lze použít **bez ohledu na to, zda je ohledně započítávaných pohledávek vedeno soudní řízení, či nikoli**. Započíst pohledávku lze během řízení, a to i v jeho rámci. S tím počítá § 41 odst. 3 občanského soudního řádu, podle nějž je hmotněprávní úkon účastníka učiněný vůči soudu účinný také vůči ostatním účastníkům až od okamžiku, kdy se o něm v řízení dozvěděli.

Procesní stránku započtení, resp. jeho promítnutí do probíhajícího řízení, řeší § 98 občanského soudního řádu, podle nějž je vzájemným návrhem (žalobou) i projev žalovaného, jímž proti žalobci uplatňuje svou pohledávku k započtení, avšak jen pokud navrhuje, aby bylo přisouzeno více, než co uplatnil žalobce. Pokud více nepožaduje, posuzuje se započtení jen jako obrana proti návrhu.

Využití obrany započtení je vždy spojeno s tvrzením nových skutečností, ať se jedná o samotný projev vůle směřující k započtení a zánik žalované pohledávky nebo o existenci a další skutečnosti týkající se započítávané pohledávky žalovaného, bez nichž nelze posoudit, zda k započtení a zániku žalované pohledávky skutečně došlo. Svá tvrzení musí žalovaný rovněž prokázat. Nabízí se tedy otázka, za jakých podmínek tak může učinit v řízení, v němž se uplatní koncentrace skutkových tvrzení a důkazních návrhů.

Vztah koncentrace řízení a započtení

Z pohledu koncentrace řízení je **zásadní, kdy k projevu vůle směřujícímu k započtení, a potažmo zániku započítávaných pohledávek došlo**. Pokud se tak stalo před koncentrací řízení, nelze zánik žalované pohledávky po koncentraci tvrdit a prokazovat, ledaže by byla splněna některá

z výjimek uvedených výše pod body (iii) nebo (iv), což je velice nepravděpodobné.

Pokud se tak stalo po koncentraci, je učinění projevu vůle směřujícího k započtení a zánik žalované pohledávky novou skutečností nastalou po koncentraci, kterou účastník (žalovaný) v souladu s citovanými ustanoveními může po koncentraci tvrdit a prokazovat - viz výjimka pod bodem (ii).

Problém ovšem i v tomto případě nastává s **ostatními skutečnostmi, bez nichž obrana zánikem pohledávky započtením nemůže uspět**. Žalovanému totiž nestačí tvrdit a prokázat, že učinil projev vůle směřující k započtení. Musí rovněž tvrdit a prokázat, že jeho započítávaná pohledávka vznikla, z jakého právního důvodu (smlouva, odpovědnost za škodu) a v jaké výši apod. a že jeho obrana započtením je důvodná.

Pokud také pohledávka vznikla až po koncentraci řízení, jde stejně jako v případě projevu vůle směřujícího k započtení a zániku žalované pohledávky o novou skutečnost a jejímu tvrzení a prokazování nic nebrání. To ovšem bude spíše menšina případů. Ve většině případů bude k započtení použita pohledávka vzniklá před koncentrací řízení, jejíž vznik a další související skutečnosti by měl žalovaný s ohledem na gramatický výklad citovaných ustanovení tvrdit a k prokázání svých tvrzení označit důkazy před koncentrací řízení. Nebo tomu tak není?

Nejvyšší soud se této otázce věnoval ve svém rozsudku ve věci spis. zn. 32 Cdo 4182/2016 ze dne 28. srpna 2018 a dospěl k závěru, že nikoliv. **Pokud účastník učinil projev vůle směřující k započtení po koncentraci řízení, nebrání koncentrace soudu v tom, aby přihlédl nejen k tvrzení a důkazům o započtení a zániku žalované pohledávky, ale také k tvrzením a důkazům o existenci započtené vzájemné pohledávky, i když vznikla a stala se splatnou před koncentrací řízení a žalovaný to před koncentrací netvrdil.**

Při posouzení otázky se Nejvyšší soud zaměřil na text § 118b odst. 1 občanského soudního řádu, podle něž se **koncentrace vztahuje na rozhodné skutečnosti o věci samé a důkazy k jejich prokázání**. Účastník může v řízení uvádět různé skutečnosti, ale z hlediska koncentrace řízení jsou relevantní pouze skutečnosti rozhodné z pohledu právní normy, která na věc dopadá a ohledně nichž účastníka tíží břemeno tvrzení a břemeno důkazní.

Údaje o vzniku, právním důvodu či výši vzájemné pohledávky žalovaného vůči žalobci se přitom **takovou rozhodnou skutečností stanou až poté, co byl učiněn projev vůle směřující k započtení a žalovaný započtení použil ke své procesní obraně**. Do tohoto okamžiku je pro rozhodnutí věci nepodstatné, zda a jakou pohledávku žalovaný vůči žalobci má. Kdyby žalovaný projev vůle směřující k započtení neučinil vůbec nebo by ho v řízení ke své obraně netvrdil, nestaly by se tyto skutečnosti rozhodnými nikdy.

Na tuto situaci by ostatně dopadla i výjimka uvedená výše pod bodem (iv), a sice že jde o skutečnosti tvrzené a důkazy označené na základě výzvy podle § 118a odst. 1 až 3 občanského soudního řádu. Pokud soud musí přihlédnout k tvrzením a důkazům o projevu vůle směřujícím k započtení pohledávek učiněnému po koncentraci řízení a jeho účinkům (zániku žalované pohledávky), **musí se zabývat i skutečnostmi rozhodnými pro posouzení těchto účinků, tedy zda vůbec nastaly**. Musí tedy zkoumat, zda započítávaná pohledávka existuje, zda je splatná, zda jsou splněny další podmínky pro započtení apod.

Pokud samotný žalovaný tyto skutečnosti netvrdí a neproказuje, musí jej soud podle § 118a odst. 1 až 3 občanského soudního řádu poučit a tím ve vztahu k těmto skutečnostem a důkazům koncentraci řízení prolomit. Pokud by žalovaný započtení namítal před koncentrací řízení, o povinnosti soudu jej poučit o povinnosti tvrzení a důkazní ve vztahu k existenci pohledávky a dalším skutečnostem není pochyb. Neexistuje přitom žádný důvod, proč by tuto poučovací povinnost prolamující koncentraci

řízení neměl soud mít, pokud je započtení namítáno (a učiněno) po koncentraci řízení a k němu samotnému soudu přihlížet musí. Obdobně není důvod, proč by tyto skutečnosti v případě započtení provedeného po koncentraci řízení nemohl tvrdit a prokazovat účastník sám, tedy bez předchozího poučení soudu prolamujícího koncentraci. Ostatně tyto skutečnosti nebo alespoň některé z nich budou uvedeny již v samotném projevu vůle směřujícím k započtení (aby byl dostatečně určitý), k němuž soud přihlížet musí.

Nejvyšší soud upozornil i na úskalí opačného výkladu zastávaného ovšem i částí komentářové literatury, které přílehnavě nazval „procesní pastí“ a které tento výklad samo o sobě vylučuje.

Podle takového výkladu by soud sice mohl (musel) přihlídnout k projevu vůle směřujícímu k započtení a jeho účinkům, tedy zániku žalované pohledávky, nemohl by však posoudit, zda na ni započítávaná pohledávka skutečně existovala a v jaké výši či zda byla započitatelná. Nemohl by tedy posoudit, zda k zániku žalované pohledávky skutečně došlo a musel by ji žalobci přiznat, i kdyby ve skutečnosti podle hmotného práva skutečně zanikla.

Žalovaný by pak nemohl její zánik namítat ani v průběhu exekuce a z tohoto důvodu se domoci jejího zastavení. K zápočtu a zániku pohledávky, k němuž došlo před vydáním v exekuci vykonávaného rozhodnutí, se totiž v exekuci nepřihlíží. Žalovanému by zřejmě nepomohlo ani opětovné započtení po vydání vykonávaného rozhodnutí, protože opakovaným zápočtem by k zániku soudem přiznané pohledávky nedošlo. Ta by totiž zanikla již na základě prvního započtení bez ohledu na to, že k němu nakonec soud nepřihlédl. Opakovaný zápočet by žádné účinky neměl, jelikož by byly započítávány již započtené a zaniklé pohledávky.

Pokud by se chtěl žalovaný těmto důsledkům vyhnout, musel by před koncentrací „preventivně“ tvrdit všechny skutečnosti týkající se vzniku, právního důvodu či výše jeho pohledávky, ačkoli by v té době ještě o obraně započtením neuvažoval. Jeho obrana by například byla založena na neexistenci žalované pohledávky a započtení by tedy přicházelo v úvahu jen jako „záložní“ obrana pro případ, že by se soud s touto argumentací neztotožnil.

Právní názor Nejvyššího soudu tak zachovává použitelnost typické obrany započtením pohledávky při minimálním omezení koncentrace řízení a z pohledu účastníků soudního řízení s ním nelze než souhlasit.

Mgr. Jan Pořízek,
advokát

[Mališ Nevrkla Legal, advokátní kancelář](#)

Kováků 554/24
150 00 Praha 5

Tel.: +420 296 368 350
Fax: + 420 296 368 351

e-mail: law.office@mn-legal.eu

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatele do obchodního rejstříku](#)